

ORDFÖRANDEN HAR ORDET (250403)

Bästa Vänner till Armémuseum,

Det nya året inträdde, ganska omtumlande med den nyinstallerade amerikanske presidenten i en rivstartande huvudroll.

En av mina läromästare brukade tala om att den skickliga ledaren, över egentligen vilken verksamhet som helst, bygger system som styrs genom ordningar och skapar goda strukturer. Detta kan överföras på den stora världen i betraktelsen av lärdomen i västvärlden efter två förödande världskrig att sträva mot att säkerställa *aldrig mer*. Uttryck för detta var tillkomsten av Förenta nationerna med grund i FN-stadgan, Atlantpakten som form för länken mellan Nordamerika och Europa, Kål- och stålunionen som blev Romfördraget och så småningom Europeiska unionen för relationerna i Europa. Men också frihandel med grund i Bretton Woodssystemet som blev Internationella valutafonden samt GATT och olika ”rundor” som blev världshandelsorganisationen WTO, för att nämna några olika ”system” för det som kan sammanfattas i en regelbaserad världsordning.

Amerikas förenta stater har allt sedan inträdet i Andra världskriget i december 1941 haft en central roll i sin förmågan till hård maktutövning främst genom sina väpnade styrkor, konventionella såväl som sina kärnvapen. Men också sin mjuka makt (soft power) där ett tydligt högaktuellt exempel från Kennedys dagar har varit en global närvaro med sin hjälporganisation USAID. Hela denna ordning är nu med den nya amerikanska administrationen i gungning, kanske när detta skrivs i sitt tydligaste uttryck när USA förenade sig med Ryssland, Belarus och Nordkorea och 12 andra stater och röstade emot FN-resolutionen som på treårsdagen fördömde den ryska storskaliga invasionen av Ukraina (Kina lade ner sin röst). Vi lever sannerligen i häpnadsväckande märkliga tider.

Vi har passerat analogierna till München 1938 och det talas om att Ryssland strävar efter (drömmer om) att med USA och Kina nå ett Jalta 2.0, men jag undrar om det inte är bättre att tala om ett Molotov-Ribbentrop 1939 i ny tappning (eller varför inte från ett svenskt perspektiv ett nytt Tilsit 1807). Vi önskar en ordning där alla stater har ett ord med i laget, medan Putin drömmer om intressesfärer och med den uppenbara risken att Trump lockas med. All vår kraft behöver läggas på att hindra detta på alla de arenor som står till buds, FN, EU, Nato och mellanstatliga samarbeten med Finland, med Norden och Baltikum, med Polen, med Tyskland, med Storbritannien, i JEF, med Kanada, med Japan och Sydkorea, med Australien och Nya Zeeland, ja listan över de goda krafterna kan göras ännu längre. För vi lever sannerligen i farliga tider och det kan gå så fel, men det kan också gå bra. Inget är givet.

Och så gäller det för vårt land att fortsätta den inslagna vägen sedan tio år med att rusta det svenska totalförsvaret så mycket den någonsin går. Det har gått för sakta och det har varit underfinansierat, men likt under beredskapen från 1939 får inte ekonomin ligga i vägen. Omedelbart borde anslaget höjas till kanske 3,5–4% av BNP och ett engångsbelopp om 100-talet miljarder borde avdelas för materielanskaffning med kvalificerat områdesluftvärn för bl a huvudstadsregionen högt på dagordningen. Faran i dröjsmål berörde jag i mina ord för ett år sedan och i höstas, det kan bli krig, idag ännu påtagligare.

Den kan kännas en aning prosaiskt och möjligtvis ett rent lappkast efter denna nästan apokalyptiska inledning att övergå till livet i vår kära förening av Vänner till Armémuseum. Å andra sidan är det en källa till glädje att både kunna konstatera att året redan har börjat med det trevliga besöket i Hovstallet i mitten av februari och det

faktum att vi med detta sedvanliga föreningsnytt kallar till vårmöte tisdag 29 april. Vi håller tummarna för att inget kommer i vägen för vår Arméchef och medlem generalmajor Jonny Lindfors att delta och där själva titeln på hans föredrag *Armén – transformering, integrering i Nato och utökning* i sig utgör en slags tidsmarkör.

Vårmöte innebär också årsstämma och det är en annan källa till glädje att vi här också kan publicera årsberättelsen med ekonomiskt bokslut för 2024 som nu är hos vår nye internrevisor Frans Kämpe för granskning. Det har varit det första året med fri entré, med det har givit ett underskott i finanserna som styrelsen behöver titta över, vi höjde årsavgiften inför 2024 och de medel som därmed står till förfogande ska räcka till en ekonomi i balans.

I år är det 100 år sedan det famösa försvarsbeslutet 1925 som vi uppmärksammar och minns längre fram i detta Föreningsnytt med undertiteln ”Allting går igen?”.

Det är vidare 27 april 80 år sedan Andra världskriget tog slut för Finland som jag berör på annan plats. Hur passande är det då inte att vi är välkomna till ett besök på Finlands ambassad med efterföljande middag på Villa Källhagen. Jag hoppas vi kan se fram emot ett lika lyckat besök som motsvarande på Norges ambassad för några år sedan.

Ett besök i höst är också planerat till vårt nya magasin vid Arlanda, tidpunkt har vi anledning återkomma till. Innan dess är höstmötet med historiskt tema satt till tisdag 14/21 oktober.

För ett år sedan uppmärksammade jag att mitt regemente fyllde 400 år sedan två av Norrlands storregementes fänikor 1624 omvandlades till Västerbottens regemente. Regimentets uppdrag var och är än i denna dag att skapa dugliga krigsförband i Norr- och Västerbotten för rikets tjänst. I år är det dags för vår styrelseledamot Tommy Åkessons regemente att fira sina 400 år efter att Upplands storregemente på 1620-talet delades upp i tre landskapsregementen, varav ett 1625 började kallas Dalregementet. Det vittnar han om på annan plats.

Arbetet med nästa årsbok med tema armégarnisonsstaden Stockholm och överväganden möjligheten till en uppföljare till den mycket uppskattade årsboken om Gustav III:s armé med sonen Gustav IV:s Adolfs fortsätter. En lägesrapport ges vid vårmötet.

På vårt museum fortsätter utställningen *Korsvägar: Sverige–Ukraina genom 1 000 år* september månad ut. Passa på att besöka den om du missat.

Jag slutar som sig plägar med att beröra det för oss så avgörande kriget och Ukrainas tappra kamp som Europas sköld mot rysk expansion. Det uppkomna läget med ett möjligt historiskt amerikanskt svek gör vårt stöd ännu viktigare, så länge det krävs, för att låna ord för vår statsminister. Likt Cato då utropar jag uthålligt *Slava Ukraini*.

Med installationen av USA:s 47:e president är det som att ”den stora världen” gick in i en ny era med den ena händelsen efter den andra av omtumlande överraskningar (var frestad att säga dårskap) att förhålla sig till. I ”den lilla världen” går samtidigt livet vidare, så ock för vår kära vänförening med möten i viktigt värdefull kamratskap, inte minst vid vårt vårmöte, fler kommer, på återseende då och vid andra tillfällen, eder

Jan FT Mörtberg

Ordförande

(070-556 56 45, janft.mortberg@gmail.com)

MUSEICHEFEN HAR ORDET (250303)

Ärade Vänner,

Jag kan glädjande nog konstatera att Armémuseum 2024 hade 60 977 verksamhetsbesökare jämfört med 59 765 föregående år. Det är glädjande siffror för ett museum vars basutställningar i år firar 25 år. Särskilt framgångsrik har museets programverksamhet varit kopplat till den tillfälliga utställningen *Korsvägar: Sverige – Ukraina 1000 år*. Även nya grepp i lovaktiviteter för barn har givit resultat. Under 2025 pågår organiseringen med en projektgrupp som ska leda arbetet med att förnya museets publika erbjudanden och särskilt utställningsmiljön. Flera Stockholmsmuseer förnyade sina utställningar under 2024 och har fått kraftigt ökat antal besökare, t.ex. Nordiska museet, Postmuseum, Spårvägmuseet och Ekonomiska museet. Armémuseum har antagit en inriktningsvilja med målet att nå 200 000 besökare vilket motsvarar Historiska museets och Hallwylska museets noteringar under bra besöksår. Fler besökare breddar också finansieringen genom mer intäkter, vilket nu också samtliga museimyndigheter har fått som uppdrag i sina regleringsbrev från Regeringen. Mer intäkter ger förstås större möjligheter att förnya det publika erbjudandet och också ta hand om våra samlingar.

Regeringen har i höstbudgeten skjutit till stora medel för att antal särskilda satsningar, bl.a. 5 msek årligen för att ta hand om den nationella fordonssamlingen samt ca 3 msek årligen för att inordna och utveckla Fredsarkivet som övertagits vid årsskiftet från Folke Bernadotteakademin.

Regeringen har också givit myndigheten Statens försvarshistoriska museer (SFHM), där Armémuseum ingår, och Statens maritima och transporthistoriska museer (SMTM) i gemensamt uppdrag att föreslå till Regeringen hur ett inordnande av SFHMs uppgifter i SMTM ska gå till. Regeringens ambition är att SFHM upphör sista december detta år och att SMTMs uppgifter utökas med SFHMs uppgifter 1a januari 2026. Inordnandet är vad vi vet idag inte förknippade med minskade uppdrag eller besparingskrav. Det här är förstås ett arbete som kommer att kräva en del tid under en viss period. Ur museernas perspektiv innebär det att bland annat att våra tre försvarsgrenshistoriska museer (Armé, flyg- och marinmuseum) hamnar i en myndighet, i sällskap med Sjöhistoriska museet, Vasamuseet med Vrakmuseet och Järnvägmuseum.

Ny utställning

SFHM har tillsammans med Myndigheten för samhällsskydd och beredskap och Riksantikvarieämbetet producerat vandringsutställningen *Rädd eller beredd*, som turnerat runt om i Sverige under perioden hösten 2022 till april 2025. Syftet med utställningen är att öka kunskapen om Sveriges säkerhet och beredskap ur ett individperspektiv hos målgruppen unga vuxna. Vandringsutställningen har varit inbyggd i en container och besökt olika gymnasieskolor i samtliga län. Under våren kommer *Rädd eller beredd* att landa på Armémuseum, lämna containern och byggas upp i en av utställningsytorna på entréplan. Utställningen är interaktiv och upplevelsebaserad, och handlar om individen som resurs i samhällets beredskap för kriser och krig – då och nu. Den planeras att visas på museet tills vidare.

Vårens program på Armémuseum

Den här våren har vi två huvudteman. Det ena kopplar till den pågående utställningen Korsvägar: Sverige – Ukraina genom 1 000 år och det andra är 80-årsminnet av andra världskrigets slut. Vi fortsätter med kvällsföredrag på tisdagar kl. 18, samt har några helgaktiviteter. Bland de mer kända föredragshållarna finns Lars Gyllenhaal och Patrik Oksanen. Exempel på spännande ämnen är Slaget om Berlin, Minröjning i Ukraina och boken om U137. I maj ger vi också stadsvandringar på torsdagskvällar. Ett nytt inslag i programverksamheten är ”Kaffesurr i Markan”, som riktar sig daglediga, varje torsdag kl. 14:30. Ett kortare föredrag eller samtal på olika teman, över en kopp kaffe med kaka. Det blir stickning i beredskapstid, krypteringsmaskiner, andra världskriget och museets framtid.

Sista helgen i mars arrangeras SM i figurspelet Bolt Action på museet. Under påsken erbjuder vi familjeaktiviteter som görs på egen hand och i slutet av april deltar vi i Stockholms kulturnatt med fokus på 1945 och tema fred. Håll utkik i vår kalender på webben för att inte missa något.

Föredrag/samtal

- 8 mars – Om försvarsvilliga kvinnoföreningar med Martina Berggren och Fia Cottrell-Sundevall
- 11 mars – Sanningen ska göra er fria med Alexandra Franzén
- 25 mars – G-skrivaren och Arne Beurling med Kirsti Briggs
- 1 april – Krim och kulturarv med Elmira Abliialimova-Chyihoz
- 8 april – Rysslands hemliga krig mot Sverige med Patrik Oksanen
- 22 april – U 137 med Michael Fredholm
- 29 april – Minröjning i Ukraina med Jonas von Matern
- 6 maj – Slaget om Berlin med Gellert Kovacs
- 13 maj – Freden 1945 med Lars Gyllenhaal

Stadsvandringar med Thomas Roth

- 8 maj – Östermalm, 3 sekel militärhistoria
- 15 maj – Sveriges helgjutna historia
- 22 maj – Den grönskande marinbasen Stockholm

Kaffesurr i Markan

- 6 mars – Stickkafé med Maria Skans
- 13 mars – Bland kastruller och kuponger – kristidsmat under beredskapstiden med Hanna Kronblad
- 20 mars, 10 april och 8 maj – Andra världskriget 1945 med Bo Bjerkerot
- 27 mars – Framtidens Armémuseum med Fabian Arnheim
- 24 april – Hagelin och kryptoskandalen med Andreas Ohlsson
- 3 april – Stickkafé med Maria Skans

Lagnö och Nato

Sedan några decennier tillbaka förvarar Armémuseum en stor mängd fordon och en hel del annat material i ett antal magasinsbyggnader i anknytning till fordonsmuseet Arsenalen utanför Strängnäs. Hit flyttades material från bland annat Axvall och Karlskoga och från en del andra håll i samband med Försvar i förvar. Magasinsområdet går under namnet Lagnö och ägs av Strängnäs kommun. Hyreskontraktet löper ut om några och vi har nu påbörjat ett arbete med att lämna lokalerna, ett arbete som vi räknar med ska vara klart 2029. Det rör sig således om ett omfattande och tidskrävande projekt.

I samband med Sverige i mars 2024 blev en fullvärdig medlem i Nato började vi fundera på hur vi skulle dokumentera denna historiska händelse. Under hösten inledde vi ett samarbete med SMTM och Marinmuseum för att tillsammans arbeta med frågan. Avsikten är att driva ett flerårigt projekt som ur olika perspektiv ska belysa Sverige i Nato. Ett första steg i insamlingsarbetet äger rum redan under våren 2025. Närmare 600 soldater från P7 är på plats i Lettland som en del av den multinationella Nato-styrkan. Ett antal av deltagarna kommer att bidra med dokumentation i form av dagböcker och foto. Längre fram kommer det bli aktuellt med bredare insamling som också innefattar föremål för att berika våra samlingar.

Fabian Arnheim
Museichef